

Ribarstvo na našem Južnom Primorju

Josip Basioli, Zagreb

5. SJEVOROZAPADNO DUBROVAČKO PRIMORJE

Tri morska zaliva sjeverozapadno od Dubrovnika: Rijeka Dubrovačka (Ombla), Zaton i Slano bili su važna lovišta riba na dubrovačkom području u vrijeme, dok su postojala sitna ribolovna sredstva, dok se mali brodovi nisu mogli otiskivati na otvoreno more i dok se je mali broj okolnih stanovnika bavio ribolovom. Postojala je u dalekoj prošlosti i česta opasnost od gusarskih prepada i ratova. Osvrnut ćemo se na neka ribarska zbivanja i prilike u pojedinom zalivu:

1. Rijeka Dubrovačka, najbliža Dubrovniku, bila je oduvijek najplodnija ribom. Vode, koje s okolnih,

visokih brda se slivaju u zaliv, a napose sama rijeka koja se sliva u dnu zatona donose bogate sastojine, potrebne za razvitak planktona — riblje hrane. Dno je u zalivu prekriveno gustom podmorskom vegetacijom ili muljem. Voda je više manje bočatna uslijed nadolazeće rijeke, ali je vrlo bistra. Jedino je povremeno pomute jake kiše.

U zalivu se susreću brojne sitne ribice »mlijječ«, od kojih se ističu u masama lebdeće male srdelice i incunići, po ribarima nazivani »modro mlijeko«. Druga skupina sitnih ribica, koje se zadržavaju više uz dno su mali gavuni — olige — (Atherina), zvani »bijelo mlijeko«. Treća skupina pod nazivom »crveno mlijeko« je nekoliko vrsta

glavočića (Gobius), koji obitavaju na dnu mora i ponekad ga skoro prekrivaju svojom gustoćom. Taj (mliječ) mami u zaliv krupnije vrste riba. Od velike plave ribe u proljeće se susreću tune, polande i rijeđe trupaci. Učestale su u zalivu skuše. Nalaze se osamljeni primjerci lubina, komarča i drugih kvalitetnih riba. U dnu zaliva, do izvora, rijeke, gdje prevladava slatka voda sakupljaju se iza kiše cipli u masama. Na dnu ima jegulja i više vrsta plosnatica (Pleuronectidae). Desi se ponekad i rijetka lovina jesetre (Acipenser sturio L.). Zbog velikog postotka slatke vode vrlo rijetko zalaze u zaliv ribe iz skupine landovine (raže, sklatovi itd.). Zapaža se i odsutnost svih vrsta rakova.

U zalivu Rijeke Dubrovačke, bogatijem na ribljim vrstama u prošlosti nego danas, razvio se je vrlo rano ribolov mrežama potegačama. Odavde su potekli profesionalni ribari koji su je raširili po čitavom dubrovačkom primorju. I stari su dubrovački pisci znali za riblje bogatstvo Rijeke Dubrovačke i nazivali je »rijekom ribaricom«. Imajući na domaku tako plodan ribolovni predjel, dubrovačka je Republika vrlo rano bila zainteresirana za ribolov u njemu. To se vidi iz odredaba Statuta grada Dubrovnika iz 1272. godine i u nekim kasnijim zakonima. Dubrovački knez i nadbiskup imali su pravo iskorištavanja ribolova u Rijeci Dubrovačkoj i određivali kada treba loviti. Raspolagali su s čitavom lovinom. I benediktinci iz samostana u Višnjici i sa Lokruma dozvolom nadbiskupa davali su izlovljavati za svoj račun pojedine predjele Rijeke Dubrovačke.

Kako su se množile mreže potegače i drugi alati za ribolov u zalivu, Republika je našla za potrebno da već 1306. godine propisima zaštititi zaliv od pretjeranog lova. U 1521. godini izdala je Dubrovačka republika strogu zabranu ribolova u zalivu s mrežama potegačama gustog oka. Tu se je po svoj prilici radilo o mrežama migavicama, koje se, prema nekim ribarskim djelima ovdje najprije pojavljuju. Tada je donijeta i zabrana lova malih ribica s »jankom« (oprara, špurtil) pod svijeću. Ovo su najstariji propisi, o zaštiti ribljeg podmlatka u svrhu što rentabilnijeg ribolova, na našem Jadranu. — I u novije vrijeme, u 1829. godini dalmatinska je vlada bila zabranila ovdje upotrebu migavice.

U intervalima loših godina lova ribe, ili prelova u ovom zatonu, i okolnim lovištima ribari iz Rijeke Dubrovačke susreću se kao najamni ribari (družinari) na mrežama potegačama za srdele na otoku Lastovu. Dolazili su ovdje na ribolov samo preko ljeta i bili su oslobođeni od plaćanja daća i stražarenja na otoku. Bilo je razdoblja kada su odlazili na ribolov sa svojim brodovima po čitavoj Dalmaciji. U XVI. stoljeću neki ribari iz Rijeke Dubrovačke odlazili su s Komižanima na ribolov na Palagružu.

U XVIII. i XIX. stoljeću love ribari iz Rijeke Dubrovačke na svim lovištima srdela od Slanog do Gruža i po okolnim otocima. Iz tih lovišta bili su istisnuti »Pravilnikom glede ljetnjeg ribarstva« iz 1897. godine. Tada je bilo oslabljeno ribarstvo Rječana, i bili su upućeni više obavljati ribolov u svom ograničenom zalivu, pa se je osjećala oskudica na ribljim vrstama.

U 1893. godini izgradili su bila braća Papi u dnu zaliva na lijevoj obali, blizu izvora ribnjak u kojemu su uzgajali kvalitetne ribe, lubine, komarče i ciple. Ribnjak je davao vrlo malo koristi, vegetirao je par decenija, a zatim zapušten. — Isto vrijeme bila su započela braća Papi i

s uzgojem kamenica (oštriga) u blizini ribnjaka, ali ta dje-latnost propala je već u počecima; mutne vode za velikih kiša bile su uzrokom potpunom mortalitetu kamenica.

Danas u Rijeci Dubrovačkoj privredni ribari love ribe migavicama a ponekad i šabakunima. Još je u upotrebi ribolov s ostima pod svijeću. Od načina sportskog ribolova naročito je razvijen lov skuša na udicu, danju i noću, koji u nekim sezonama daje vrlo obilne lovine.

U Mokošici, glavnom ribarskom mjestu zaliva, osnovana je u 1946. godini zadruga, koja je u prvim godinama razvila dobar ribolov. Ali u novije vrijeme je vrlo oslabljena. S mrežama plivaricama za malu plavu ribu odlaze zadrugari na ribolov od Pača do Orašca. U lokalnim vodama zaliva love na desnoj obali migavicama, gdje su najbolji položaji. Prosječna lovina ribe zadrugnih i individualnih ribara iz Rijeke Dubrovačke kreće se danas oko 15 t plave ribe i 10 t pridnenih vrsta. Blizina Dubrovnika omogućava ribarima plasiranje lovine po vrlo pogodnim cijenama. Sustjepan sučelice Mokošice imao je prije Oslobođenja razvijeno ribarstvo. Danas su neki ribari tog naselja zadrugari u Mokošici. — Komolac i Obuljeno, naselja koja leže na padinama brda, više prema izvoru rijeke, love ribe u unutarnjem dijelu uvale s malim ribolovnim sredstvima, i to samo za svoje potrebe.

II. Zaton sjeverozapadno od Rijeke Dubrovačke, zaliv koji uz obalu ima plitke pjeskovito-šljunkaste predjele, a udaljeno od obale debele naslage mulja, i sa izvorima slatke vode u dnu zaliva. Dubine zaliva kreću se prosječno od 12 do 16 m. Riblje faune se je nekad obilno nalazilo i u ovom zalivu. Bilo je naročito mnogo trlja, pa cipala, lubina, komarča, plosnatica i druge kvalitetne ribe. Tune i polande ovdje su bili česti gosti. Još i danas ponekad zađu u zaliv mase tuna. Love ih šabakunima. Lovište Loznica, jugoistočno od naselja Zatona najčešće se spominje u lovu tuna i polanada. Na više mjesta istežu se mreže potegače migavice u kojima su najčešća lovina gire i glavonošci. Lovište Lađevo slovalo je nekad kao najbolji položaj za lov trlja. Danas su lovine riba u zalivu prorijedene uslijed preučestale upotrebe raznih vrsta priobalnih mreža i alata.

U svim propisima u pogledu zaštite nedorasle ribe i reguliranja ribolova, koje je donajala Dubrovačka republika, Zaton se je tretirao kao i Rijeka Dubrovačka. I u Zatonu je bila zabranjena upotreba mreže migavice gustog oka već u 1521. godini.

Ribolov je početkom ovog stoljeća vrlo malo bio razvijen u Zatonu. U prvim počecima udruživanja naših ribara na Jadranu osnovana je — u 1909. godini — ribarska zadruga u Zatonu Malom, koja je i danas najjača ribolovna organizacija u ovom zalivu. Zadrugari odlaze u lov s plivaricom na ždrijevana lovišta oko svih Elafitskih otoka, a gire i druge pridnene ribe love više na lovištima oko Orašca nego u svom zalivu. — Ukupna lovina svih ribara iz Zatona, koji su odreda povremenog, sezonskog karaktera, kreće se danas oko 35 t godišnje, od čega na lokalna lovišta zaliva otpada svega oko 10%. I lovina Zatonskih ribara gravitira na dobro dubrovačko tržište.

III. Slano, treća uvala na sjeverozapadnoj obali dubrovačkog primorja, ima dno pretežno muljevito, a uz obalu pješćano-školjkaste predjele, dok u vratima se nalazi hridinasto podmorje. Nekad je ova uvala predstavljala dobro prirodno plodište riba. Brojni podmorski izvori slatke

vode, ovdje nazivani »kolovrati« susreću se uz obalu zaliva i na obalama izvan njega. Kad u kasnu jesen »provru kolovrati« ribari bi upriličili specijalni sistem ribolova »zgradu«, koja donosi kvalitetne lovine: lubine, komarče, ciple, lice itd. Učestala je pojava tuna, polanada i trupaca, ali ne u baš obilatim masama. Love ih šabakunima.

Iz sredine prošlog stoljeća spominju se pohodi ribara iz Slanog na lovišta otoka Mljeta. Međutim, početkom ovog stoljeća bio je zamro skoro svaki ribolov, a pred zadnji rat se je postepeno pojačavao. Iza Oslobođenja je zadružna organizacija iz Slanog započela baviti se lovom male plave ribe s plivaricama. To je danas jedna od najboljih zadružnih ribarskih organizacija dubrovačkog područja. Lovišta male plave ribe, na koja odlaze zadrugari, prostiru se uz obale sjeverozapadnog dijela Elafitskih otoka, a najviše se spominje uvala Budima, i Marčuleti u jugoistočnom dijelu poluotoka Pelješca. Lovišta pridnenih vrsta riba su u lokalnim vodama samog zaliva. Od lovišta izvan zaliva najbolje je u uvali Sladjenovići.

U 1957. godini, koja se može smatrati nešto ispodprosječnom u ribolovu, ribari zadrugari i individualni ribari iz Slanoga postigli su oko 44 tona lovine ribe.

Izgradnjom nove tvornice za preradu ribe u Slanom, koja je započela s radom u 1956. godini stvorene su nove mogućnosti jačeg razvitka lova male plave ribe na ovom dijelu dubrovačkog primorja. Tvornica je u 1957. godini postigla dobru proizyodnju od 111 t steriliziranih ribljih konzervi i usolila 42 t srdela. To je lovina od okolnih ribara a ponešto i ribara sa otoka Mljeta.

Sve slabiji ulov ribe koji je nastajao u ovim zalivima dubrovačkog primorja, dešavao se je i u svim ostalim uvalama na našoj obali, gdje god se te uvale nalaze u blizini naselja. Okolno stanovništvo posjedovalo je početkom ovog stoljeća sve više ribolovnih sredstava, s kojima se je sve intenzivnije iskorištavalo lokalna lovišta riba, a to se dešava i danas. Zato se i u ovim zalivima dubrovačkog primorja postizavaju danas mnogo slabije lovine riba nego nekada.

IZVORI I LITERATURA:

C. Marchesetti: La pesca lungo le coste orientali dell'Adria, Trieste 1882.

S. Brusina: Riba »mlijeko« u Dalmatinaca, Glasnik hrvatskog naravoslovnog društva, g. IV. Zagreb 1889.

X. Congresso generale della società austriaca di pesca e piscicoltura marina, Trst 1898.

F. Radić: Knjiga odredaba i običaja skupštine i općine otoka Lastova, Monumenta historico-juridica Slav. merid. V. 8. 1901.

B. Kosić: Ribe Dubrovačke, Rad JA, knj. 155, Zagreb 1903.

V. Bogišić i K. Jireček: Liber statutorum civitatis Ragusii, Zagreb 1904.

V. Fortunić: Crtice o ribarstvu, Dubrovnik 1930.